

Využití korpusů

při výuce češtiny jako cizího jazyka

PLIN022

3.

Co se dnes dozvíte?

- přímé využití korpusů
  - principy metody DDL
  - SKELL
-
- příklad z korpusové cvičebnice – význam slov

Využití korpusů ve výuce

Korpusy lze využívat ve výuce 3 různými způsoby
(Geist, M.; Hahn, A. 2012, s. 124)

- a) **výuka o korpusech (kurzy v rámci lingvistického studia);**
- b) **využití korpusů v jazykové výuce (výuka cizinců);**
- c) **vyučování o možnostech využití korpusů.**

A. J. Zasina

Korpusový přístup ve výuce češtiny jako cizího jazyka - webinář

<https://www.researchgate.net/publication/34102586>

Korpusy a výuka

1. nepřímé využití

lingvisté, autoři učebních materiálů

= analýza dat a aplikace na výukové materiály

2. přímé využití

studenti, lektori = vlastní aktivity s korpusy

3. popularizace

Přímé využití korpusů

rozvoj informačních technologií → dostupnost velkých dat v podobě jazykových korpusů a nástrojů pro jejich analýzu

90. léta 20. století: korpus jako zdroj pro jiné disciplíny

Tim Johns – VŠ učitel angličtiny, univerzita v Birminghamu

rostoucí zájem badatelů → 1994: Teaching and Language Corpora Conference

tvorba příruček, návodů aj. = popularizace korpusových metod
široké spektrum jazykových korpusů

Data-driven learning (DDL)

„výuka řízená daty“

metoda výuky založená na korpusovém přístupu

Terminologie

anglický termín

data-driven learning

DDL in language teaching

francouzský termín

český termín

data-driven learning

=

korpusový přístup ve výuce

apprentissage sur corpus

Data-driven learning (DDL)

„výuka řízená daty“

metoda výuky založená na korpusovém přístupu

„úkolem studenta je **objevovat** cizí jazyk
a úkolem učitele je zaručit **kontext**,
ve kterém student bude schopen **rozvinout strategii** pro toto **objevování**“
(T. Johns 1991)

student objevuje pomocí **konkordance**

Konkordance

Konkordance je výsledkem hledaného jevu spolu s jeho levým a pravým kontextem, kde se jednotlivý jev nachází na jednom řádku. Celá konkordance má vertikální podobu, kde hledaný jev je uprostřed převážně barevně zvýrazněný (McEnery & Hardie 2012: 35).

Nick si uvědomil , jak ho Sara něžně hladí po	ruce	a vrací ho do přítomnosti . Motory letounu ječely ,
. Paklíče , vzadu na opasku krátkou dýku a v	ruce	noktovizor . Třetí paklíč se v zámku chytil . Odemkl
dědečku ! " volali jsme sborově a on jen mávl	rukou	: „ Děkuji , ale ještě jsem ničeho zásadního nedosáhl
není na prodej ? " teta neodpověděla . Hladila si	rukou	zástěru a hleděla na silnici . U nás doma už
.) Když jsi odcházel , všem kolem jsi podal	ruku	. A mně jsi ji pohladil . Ale možná se
se na to nespolehala . " Kynané přikývla a mávla	rukou	. " To jsou jen kecy . Ale čas potřebovat
si to přece přečti ! " Opatrně беру papír do	ruky	; je zteřelý , páchne zatuchle jako svazek Slezských písní
strach . Chtěla promluvit . Nemohla . Strašlivý muž mávnutím	ruky	zastrčil nůž za opasek a odstrčil ji z cesty .
pro tebe bojovali . " Bran ve výmluvném gestu rozhodil	ruce	. " Popros mě , abych snesl dolů hvězdy a
jev " rozevírání " na podivnou nesrovnalost , kdy se	ruku	v ruce s významnými zlepšeními v profesní struktuře a ve
. „ Festivalu by jednoznačně pomohlo , kdyby zůstal v	rukou	státu , " míní Jiří Bartoška . „ Pro festival
se znovu probili na první místo extraligy , potřásli sportovně	rukama	. Poté zmizeli v útrobách haly . Jejich tým od
„ Dokončíš ji tak jako tak , " mávl Tuomisto	rukou	„ takže si posluž . " „ Díky .
. Nevěděli jsme ... " Jim potřásl hlavou a zvedl	ruce	„ Jak byste to mohli vědět ? A navíc

KWIC

Klíčové slovo v kontextu známo jako KWIC z angličtiny **key word in context**. Označuje jev hledaný v korpuse (McEnery & Hardie 2012: 35).

Nick si uvědomil , jak ho Sara něžně hladí po	ruce	a vrací ho do přítomnosti . Motory letounu ječely ,
. Paklíče , vzadu na opasku krátkou dýku a v	ruce	noktovizor . Třetí paklíč se v zámku chytil . Odemkl
dědečku ! " volali jsme sborově a on jen mávl	rukou	: „ Děkuji , ale ještě jsem ničeho zásadního nedosáhl
není na prodej ? " teta neodpověděla . Hladila si	rukou	zástěru a hleděla na silnici . U nás doma už
.) Když jsi odcházel , všem kolem jsi podal	ruku	. A mně jsi ji pohladil . Ale možná se
se na to nespolehala . " Kynané přikývla a mávla	rukou	. " To jsou jen kecy . Ale čas potřebovat
si to přece přečti ! " Opatrně беру papír do	ruky	; je zteřelý , páchne zatuchle jako svazek Slezských písní
strach . Chtěla promluvit . Nemohla . Strašlivý muž mávnutím	ruky	zastrčil nůž za opasek a odstrčil ji z cesty .
pro tebe bojovali . " Bran ve výmluvném gestu rozhodil	ruce	. " Popros mě , abych snesl dolů hvězdy a
jev " rozevírání " na podivnou nesrovnalost , kdy se	ruku	v ruce s významnými zlepšeními v profesní struktuře a ve
. „ Festivalu by jednoznačně pomohlo , kdyby zůstal v	rukou	státu , " míní Jiří Bartoška . „ Pro festival
se znovu probili na první místo extraligy , potřásl sportovně	rukama	. Poté zmizeli v útrobách haly . Jejich tým od
. „ Dokončíš ji tak jako tak , " mávl Tuomisto	rukou	, „ takže si posluž . " „ Díky .
. Nevěděli jsme ... " Jim potřásl hlavou a zvedl	ruce	. „ Jak byste to mohli vědět ? A navíc
dole a o nic se nestarají . " Její pravá	ruka	teď pomalu a něžně spočinula na levé , obě se

Výběr řádků: základní ▾

☐	 Deník psaný v noci	knize , napadá mě kdysi populární žert . Jednou o	velikonocích	zatelefonovala rodině Mincových jejich přítelkyně . Telefon zvedla paní Mincov
☐	 Deník psaný v noci	let vídali dvakrát v roce , na Vánoce a na	Velikonoce	. A vždycky v Ravellu , kam jsem býval zván
☐	 Nepokojná léta	byl nabit každoročními slavnostmi , svátky a oslavami . Před	Velikonocemi	1655 se Erik a jeho přátelé zúčastnili známého karnevalu .
☐	 Hováda, česky hovada	, když mělo přijít jaro , všichni se těšili na	Velikonoce	, jen já ne , já Velikonoce neměl rád ,
☐	 Hováda, česky hovada	se těšili na Velikonoce , jen já ne , já	Velikonoce	neměl rád , já je vlastně úplně nenáviděl , protože
☐	 Denní dům, noční dům	svou hmatatelnost . Krystýna se najednou cítila opuštěná . Po	Velikonocích	přišla do práce pozvánka na školení pro zaměstnance Agrární banky
☐	 Satanské tango	bratrem nemůže dovolit . Rozpačitě mu předala svůj , od	velikonoc	shromažďovaný majetek za účelem „ naprosto jistýho pokusu “ ,
☐	 Prevít v tajných službách	ti přeji , aby jsi byl spokojený , brzy budou	velikonoce	. Líbá tě babička Kapitola šestá První akce " Kóta
☐	 Prevít v tajných službách	jak strašně drahé je vzlétnutí vrtulníku ! Teď jsou taky	Velikonoce	a nevím , jak jsou na tom zmrzlináři s obratem
☐	 Prevít v tajných službách	nevím , jak jsou na tom zmrzlináři s obratem .	Velikonoce	jsou totiž svátkem čokolády . Původně to mělo nějakou souvislost
☐	 Domov na konci světa	vybuchla bílými květy . Jednoho sobotního večera , těsně před	Velikonocemi	, když jsem dokončila nakládání masa na příští den ,
☐	 Domov na konci světa	, až by mu z hlavy vytryskla krev . Přišly	Velikonoce	a my jsme je trávili obvyklým svátečním počínáním . Ned
☐	 Jako rak	koupila nejdřív ten počítačovej krám a pak mu o předminulejch	Velikonocích	dala tu bouchačku , protože ty holohlavci mého Konrádka osobně
☐	 Plavec	pro sebe , sami . Návštěvy přicházely zřídka . O	Velikonocích	se k nám do domu vřítilo několik hochů z vesnice
☐	 Plavec	několik hochů z vesnice a postříkali matku kolínskou . Veselé	Velikonoce	! , křičeli a od otce si nechali do dlaně
☐	 Knihovna	otočila ; na druhé straně bylo napsáno „ Akropol ,	Velikonoce	2005 “ , takže ten chrám je Parthenon . Když
☐	 Knihovna	. Nedávno procházel trhem , takže to muselo být o	Velikonocích	, a u jednoho stánku viděl prodávat kaleidoskopy . Nebyly
☐	 Goldstein píše dceři	to . Příští týden máme Pesach , to je jako	Velikonoce	, jenomže se vzpomíná vysvobození z egyptského otroctví . Moudří
☐	 Hráčský instinkt	" Chtěl jsem se omluvit , že tentokrát nemůžeme na	velikonoce	nic podniknout . Ve Štýrském Hradci je symposium o boji
☐	 Hráčský instinkt	kolem pasu a na uvítanou si ještě jednou popřáli hezké	velikonoce	. Tělocvična byla prohrátá a voněla tělesnou otužilostí a skvěle
☐	 Hráčský instinkt	jí Alev daroval dnes ráno , prý dodatečný dárek k	velikonocím	, a chtěl , aby si vysoké těžké boty okamžitě

DDL

Tři hlavní etapy:

- **identifikace jazykového problému,**
- **kategorizace jazykového problému** (na základě pozorování dat)
- **generalizace pravidel.**

A. J. Zasina

¹¹ Korpusový přístup ve výuce češtiny jako cizího jazyka - webinář
<https://www.researchgate.net/publication/34102586>

**Deduktivní
přístup**

**Induktivní
přístup**

Vysvětlujeme pravidla,
kontrolujeme
pochopení, nácvik
získaných dovedností.

Pracujeme s příklady/daty,
tvoříme hypotézy,
ověřujeme hypotézy,
tvoříme pravidla.

Principy DDL

student jako lingvista

lektor jako koordinátor

autonomní učení = samostatnost

→ zájem studenta o jazyk

DDL: dva přístupy

DDL tradičně dělíme na dvě odvětví s ohledem na způsob práce (Boulton 2012), který je:

přímý (tzv. *hard DDL* nebo *hands-on*), když studenti pracují přímo s korpusovým vyhledávačem,

nepřímý (*soft DDL* nebo *hands-off*), když studenti řeší úkoly založené na korpusových datech dříve připravené učitelem, např. vytištěná konkordance.

A. J. Zasina

Korpusový přístup ve výuce češtiny jako cizího jazyka - webinář

<https://www.researchgate.net/publication/34102586>

Metody práce

hands on

hands off

typy cvičení:

pozorování

vyhledávání

srovnávání

doplňování

třídění

DDL u nás

po roce 2000

Nejdříve pro **výuku angličtiny**:

- Thomas (2006), MU, prosazuje Sketch Engine

Následně pro **výuku češtiny**:

- Vališová (2009),
- Lukšija (2010),
- Osolsobě (2010).

DDL u nás

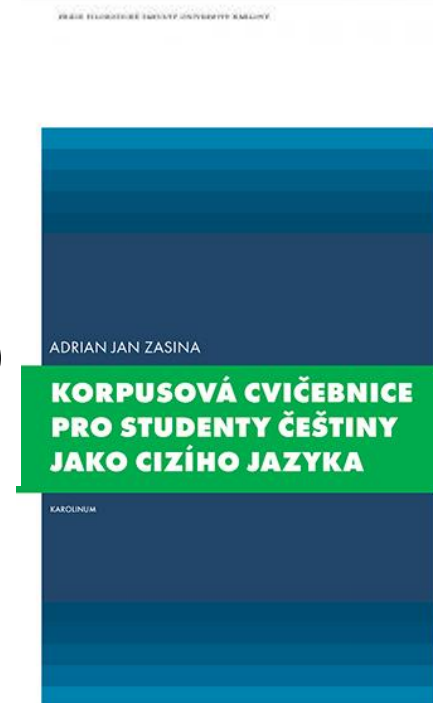
bakalářské a diplomové práce

portál Korpusy pro školy, ÚČNK

A. Zasina: Korpusový přístup ve výuce češtiny jako cizího jazyka (2019)

K. Šebesta a kol.: Korpusy v jazykovém vyučování (2020)

A. Zasina: Korpusová cvičebnice pro studenty češtiny jako cizího jazyka
(2023)

Korpusy pro školy

platforma pro sdílení aktivit a inspiraci (“práce” za učitele)

popularizační aktivity, workshopy na středních i základních školách

největší zájem o **SyD** a **Treq**

cvičení bavila, ale jsou krátká (“práce” pro učitele)

listopad 2016 – červenec 2017: cca 3000 stáhnutí od 244 unikátních IP

L. Lukešová (ed.) (2017): **Pro školy - repozitář korpusových cvičení.**

<https://korpus.cz/proskoly>

<https://wiki.korpus.cz/doku.php/manualy:proskoly>

Název	Podobně vypadající slova s odlišným významem (tzv. paronyma)
Štítky	ČJ, počítač, projektor, slovní zásoba, rodilý, 8.–9. roč., SŠ, hledání, porovnání

Zadání

Paronyma jsou slova, která mají odlišný význam, ale podobně vypadají, proto si je mnohdy lidé pletou. Následující dvojice slov patří mezi ně. Uměli byste vysvětlit jejich význam? Na pomoc si vezměte SyD (syd.korpus.cz), nástroj na porovnávání variant a především jeho funkci Kolokace.

1. *adaptovat* – *adoptovat*
2. *ekonomika* – *ekonomie*
3. *fyzikální* – *fyzický*

Napadnou vás další podobná slova, která se mohou plést?

Přínosy DDL

Induktivní přístup

Autonomní učení

Vědomé učení

Výuka bez autorit

= moderní metody vyučování

Sketch Engine for Learning Languages

6 dostupných jazyků

2014 (2017)

hlavní funkce Sketch Engine + Good Dictionary Examples

konkordance je nahrazena **příkladovou větou**

webové korpusy (výhody i nevýhody)

<https://skell.sketchengine.eu/#home?lang=cs>

velikonoce

8.27 hits per million

1. **Velikonoce** představují pro křesťany nejvýznamnější církevní svátky.
2. **Velikonoce** jsou brzy tu a je třeba se vybavit.
3. **Velikonoce** v katedrále mají svoji váhu a svou krásu.
4. **Velikonoce** jsou jedním z nejvýznamnějších křesťanských svátků.
5. **Velikonoce** patří k jednomu z nejvýznamnější křesťanských svátků.
6. **Velikonoce** v těchto domácnostech budou určitě krásnější a veselejší.
7. **Velikonoce** jsou každý rok v jinou dobu.
8. **Velikonoce** jsou typické pro konzumaci velkého množství čokolády a jiných sladkostí.
9. **Velikonoce** jsou nejdůležitější křesťanské svátky a také svátky symbolizující příchod jara.
10. **Velikonoce** na venkov přijeli prožít i jejich příbuzní.

Velikonoce

noun ▼

✓ Show context

verbs with "Velikonoce" as subject

1. [slavit](#) se Velikonoce slaví
2. [blížít](#) . Velikonoce se blíží a
3. [patřit](#) . Velikonoce patří
4. [být](#) . Velikonoce jsou

"Velikonoce" and/or ...

1. [Vánoce](#) Vánoce a Velikonoce
2. [letnice](#) Velikonoce a Letnice
3. [jaro](#) jara a Velikonoc

verbs with "Velikonoce" as accusative object

1. [blížít](#) . Blíží se Velikonoce
2. [slavit](#) slavit Velikonoce
3. [oslatvit](#) oslatvit Velikonoce
4. [přát](#) přejí hezké Velikonoce
5. [být](#) jsou Velikonoce

verbs with "Velikonoce" as locale object

1. [slavit](#) slavíme o Velikonocích
2. [konat](#) koná o Velikonocích
3. [být](#) jsme o Velikonocích

modifiers of "Velikonoce"

1. [Veselé](#) . Veselé Velikonoce
2. [požehnaný](#) a požehnané Velikonoce
3. [blížící](#) blížící se Velikonoce
4. [pravoslavný](#) pravoslavných Velikonoc
5. [veselý](#) veselé Velikonoce .
6. [křesťanský](#) křesťanských Velikonoc

"Velikonoce" of ...

1. [rok](#) o Velikonocích roku

Velikonoce

noun ▾

[vánoce](#) [velikonoce](#) [Vánoce](#) [advent](#) [svátek](#) [prázdniny](#) [Silvestr](#) [půlnoc](#) [slavnost](#) [slunovrat](#) [svatba](#) [neděle](#)
[jaro](#) [víkend](#) [křest](#) [poledne](#) [masopust](#) [pout'](#) [letnice](#) [bohoslužba](#) [vzkříšení](#) [narozeniny](#) [oslava](#) [olympiáda](#)
[vernisáž](#) [mše](#) [obřad](#) [pondělí](#) [narození](#) [podzim](#)

[Search by topic](#)

[Search by analysis](#)

[Search by dictionary](#)

[List of abbreviations](#)

[About](#)

Level

A1

Word

бабушка (grandmother)

Show translation male voice female voice

Моя бабушка живёт в другом городе. (Nom.Sing ?)

У моей бабушки дома много интересных картин. Она рисует их сама. (Gen.Sing ?)

Я научила бабушку пользоваться айфоном, и теперь мы каждый день разговариваем с ней по скайпу. (Acc.Sing ?)

Literatura

Lukšija, M. (2010). *Korpus jako zdroj dat při prezentaci předložek do/na s místním směrovým významem ve výuce češtiny pro cizince* (Bakalářská práce, Masaryková univerzita, Brno). http://is.muni.cz/th/217240/ff_b/

Osolsobě, K. (2010). Jak se učit česky s korpusem. In E. Rusinová (Ed.), *Přednášky a besedy z XLIII. běhu LŠSS* (pp. 112–119). Brno: Masarykova univerzita.

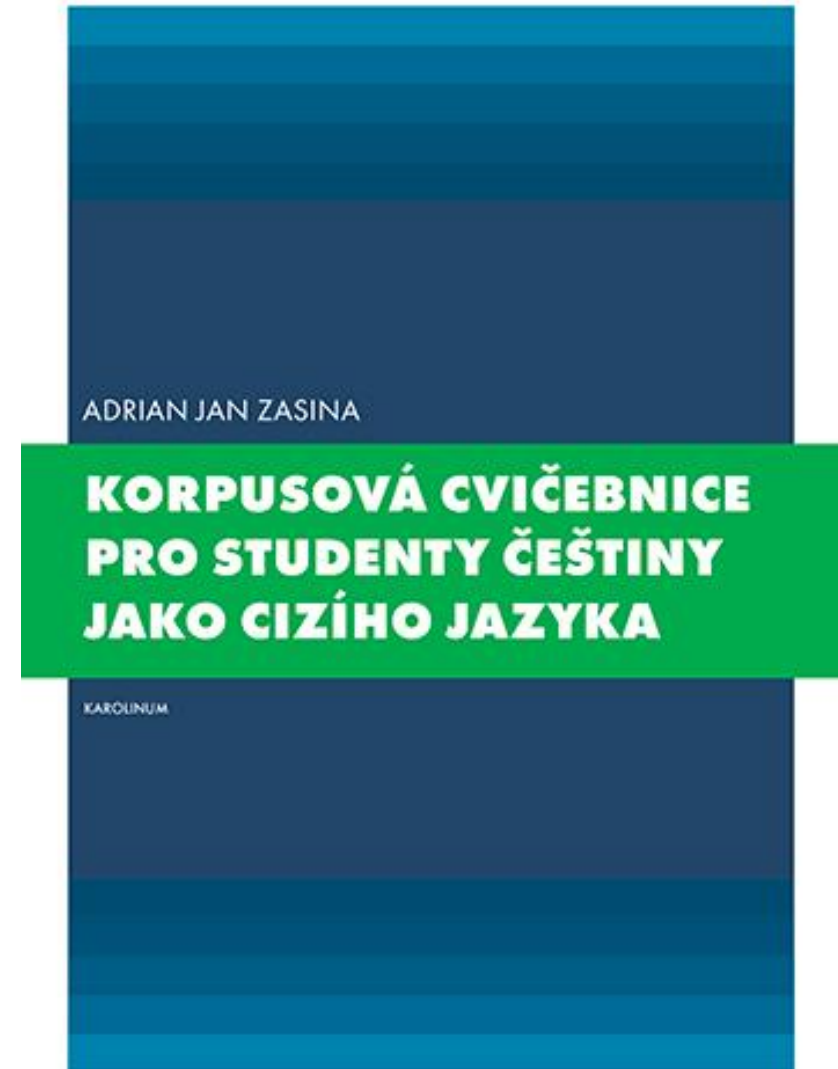
Vališová, P. (2009). *Korpus jako zdroj systémového popisu české konjugace při výuce češtiny jako cizího jazyka* (Diplomová práce, Masarykova univerzita, Brno). <https://is.muni.cz/th/u2b1o>

Příklad z korpusové cvičebnice

1. Význam slov na základě kontextu/
rozdíly ve významu

Cv. č. 1

(A. Zasina 2023, s. 15–16)

Slovo v kostce

Vyhledat slovo

▪ Porovnat slova ▪

Hledat ve dvou jazycích / přeložit

Čeština ▾

čistit

uklízet

Hledat

<https://www.korpus.cz/slovo-v-kostce/compare/cs/%C4%8Distit--ukl%C3%ADzet>

ČISTIT × UKLÍZET

Cvičení 1. Podívejte se na nejčastější kolokace sloves *čistit* a *uklízet*. Utvořte dvě věty s vybranými slovy pro každé sloveso.

čistit

uklízet

Nepřímá
práce s
korpusem
(bez počítače)

Cvičení 2. Doplňte chybějící sloveso. Co bude vhodnější: *čistit* nebo *uklízet*?

Začal ..... nepořádek, co po sobě vědci nechali.

Ted' seděl na schodech a ..... si staré boty.

Maruška .....do skříně sváteční šaty.

Opět vyrazili do lesa ..... odpadky.

Spoustu času strávil tím, že si ..... brýle.

..... si zuby dvakrát denně.

Cvičení 3. Přiřaďte následující slova ke správnému slovesu.

dům, zuby, boty, pokoj, vzduch, voda, ucho, odpadky, okno, brýle, nádobí, nepořádek, věci,
les, hračky

Čistit	Uklízet

Cv. 11: Na základě nalezeného kontextu v korpusu SYN2020 vysvětlete rozdíly ve významu (s. 21–22)

Přímá práce s
korpusem
(s počítačem)

- tuňák x tučňák
- dvojče x dvojník
- ohnisko x ohniště
- truhlář x truhlík